

Педагогічна освіта

УДК 364-782.42-053.2:352](045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16729950>

Соціально-виховна робота з дітьми в громаді

Кравченко Оксана Олексіївна

докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені

Павла Тичини, E-mail: okskravchenko@ukr.net,

<https://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

Кучер Галина Михайлівна

кандидатка педагогічних наук, начальниця Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради м. Умань, Україна,

E-mail: galinakucher7@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0002-5807-7276>

Підвальна Юлія Василівна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини,

E-mail: pidvalna_u@meta.ua,

<https://orcid.org/0000-0002-4972-4232>

Прийнято: 18.06.2025 | Опубліковано: 29.06.2025

***Анотація.** У статті розглянуто практичний досвід реалізації соціально-виховної роботи з дітьми в умовах територіальної громади на прикладі міста Умань. Особливу увагу приділено організації заходів з оздоровлення та відпочинку дітей як складовій державної соціальної політики. Відзначено, що в сучасних умовах проблема підтримки ментального здоров'я, соціальної адаптації та гармонійного розвитку дітей набуває особливої актуальності. У центрі дослідження – діяльність Центру дозвілля та відпочинку для дітей «Барвограй», створеного в результаті соціального партнерства між Уманською міською радою, управлінням праці та соціального захисту населення та Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини.*

*Проаналізовано основні напрями роботи Центру: культурно-дозвіллевий, спортивно-масовий та соціальний. Показано, як через тематичні зміни, майстер-класи, ігри, конкурси та спортивні заходи формується патріотична свідомість, емоційна стабільність, навички спілкування, толерантність і повага до праці. Акцент зроблено на важливості охоплення дітей із вразливих категорій: із багатодітних і малозабезпечених родин, дітей з інвалідністю та ВПО. Представлено результати опитування батьків та дітей щодо рівня задоволеності організацією відпочинку. Визначено, що подібні моделі співпраці громади та закладів освіти сприяють не лише оздоровленню, а й соціалізації та розвитку особистості дитини. **Мета.** Метою статті є висвітлення досвіду організації та реалізації заходів з оздоровлення та відпочинку дітей у місті Умань як одного з пріоритетних напрямів соціально-виховної роботи в громаді, зокрема шляхом створення безпечного середовища, формування громадянських цінностей, змістовного дозвілля та підтримки ментального здоров'я. **Методи.** У дослідженні використано методи емпіричного аналізу (опитування батьків і дітей), контент-аналізу програмних документів, узагальнення практичного досвіду реалізації соціальних ініціатив, а також кейс-метод на прикладі функціонування Центру дозвілля та відпочинку для дітей «Барвограй».*

Результати. Уманська міська програма оздоровлення й відпочинку демонструє успішну модель міжвідомчої співпраці: управлінь соціального захисту, освітніх установ та закладів вищої освіти. Ключовим прикладом є проєкт співпраці з Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини, у межах якого студенти проходять навчальну практику у Центрі «Барвограй». Основними напрямками діяльності Центру є культурно-дозвіллева, спортивно-масова та соціальна робота з дітьми, з особливим фокусом на дітей із вразливих категорій. Центр сприяє розвитку творчих, фізичних, комунікативних та соціальних компетентностей, формує патріотизм, відповідальність, повагу до праці та здоровий спосіб життя. **Висновки.** Описаний досвід демонструє ефективність інтегрованого підходу до організації дитячого дозвілля в громаді, що базується на освітньо-соціальному партнерстві. Такі ініціативи сприяють не лише оздоровленню дітей, а й гармонійному розвитку їх особистості, соціальній інтеграції та зміцненню ментального здоров'я. Практика Центру «Барвограй» може бути рекомендована до впровадження в інших громадах як успішна модель соціально-виховної роботи з дітьми.

Ключові слова: соціально-виховна робота, діти, громада, соціалізація, виховання, соціальна підтримка, культурно-дозвіллева діяльність.

Social and Educational Work with Children in the Community

Kravchenko Oksana Alekseevna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Social Pedagogy and Social Work

Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,

E-mail: okskravchenko@ukr.net,

<https://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

Kucher Halyna Mykhailivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Labour and Social Protection of the Population of Uman City Council, Uman Town, Ukraine,

E-mail: galinakucher7@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0002-5807-7276>

Pidvalna Juliia Vasylivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State

Pedagogical University, E-mail: pidvalna_u@meta.ua,

<https://orcid.org/0000-0002-4972-4232>

***Abstract.** The article examines the practical experience of implementing social and educational work with children in the context of a territorial community using the example of the city of Uman. Particular attention is paid to the organization of activities for the improvement and recreation of children as a component of state social policy. It is noted that in modern conditions the problem of supporting mental health, social adaptation and harmonious development of children is gaining particular relevance. The focus of the study is the activities of the Center for Leisure and Recreation for Children "Barvogray", created as a result of social partnership between the Uman City Council, the Department of Labor and Social Protection of the Population and the Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. The main areas of the Center's work are analyzed: cultural and leisure, sports and mass and social. It is shown how patriotic consciousness, emotional stability, communication skills, tolerance and respect for work are formed through thematic changes, master classes, games, competitions and sports events. Emphasis is placed on the importance of reaching children from vulnerable categories: from large and low-income families, children with disabilities and IDPs. The results of a survey of parents and children on*

the level of satisfaction with the organization of recreation are presented. It is determined that such models of cooperation between the community and educational institutions contribute not only to recovery, but also to the socialization and development of the child's personality. Purpose. The purpose of the article is to highlight the experience of organizing and implementing activities for the improvement and recreation of children in the city of Uman as one of the priority areas of social and educational work in the community, in particular by creating a safe environment, forming civic values, meaningful leisure, and supporting mental health. Results. The Uman city program of health and recreation demonstrates a successful model of interagency cooperation: social protection departments, educational institutions and higher education institutions. A key example is the cooperation project with the Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, within the framework of which students undergo training at the Barvohray Center. The main areas of activity of the Center are cultural and leisure, sports and mass and social work with children, with a special focus on children from vulnerable categories. The Center promotes the development of creative, physical, communicative and social competencies, forms patriotism, responsibility, respect for work and a healthy lifestyle. Conclusions. The described experience demonstrates the effectiveness of an integrated approach to organizing children's leisure in the community, based on educational and social partnership. Such initiatives contribute not only to the health of children, but also to the harmonious development of their personality, social integration and strengthening of mental health. The practice of the Barvohray Center can be recommended for implementation in other communities as a successful model of social and educational work with children.

Keywords: *social and educational work, children, community, socialization, upbringing, social support, cultural and leisure activities.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціально-економічної нестабільності, воєнного стану та процесів децентралізації територіальні громади України відіграють дедалі важливішу роль у забезпеченні прав дітей, створенні умов для їхнього всебічного розвитку, освіти та успішної соціалізації. Одним із ключових напрямів цієї діяльності є організація соціально-виховної роботи, яка спрямована на гармонійне формування особистості дитини, розвиток моральних, громадянських та соціальних якостей, профілактику девіантної поведінки, а також підтримку психологічного та емоційного благополуччя. Діти – це майбутнє кожної громади, і від того, наскільки турботливим, безпечним і розвивальним є соціальне середовище, в якому вони зростають, залежить їхнє становлення як активних, відповідальних громадян. У цих умовах соціально-виховна робота набуває особливого значення, адже саме вона забезпечує дітям підтримку, допомагає адаптуватися до викликів сьогодення, формує активну життєву позицію, розкриває творчий потенціал, сприяє фізичному розвитку та налагодженню здорових стосунків з однолітками. На практиці така робота реалізується через систему культурно-освітніх, оздоровчих, спортивних, патріотичних і дозвіллевих заходів, у проведенні яких беруть участь навчальні заклади, соціальні служби, батьки, органи місцевого самоврядування та громадські організації. Успішні приклади реалізації подібних ініціатив демонструють, що громади мають значний потенціал у підтримці підростаючого покоління. Водночас постає потреба в посиленні міжвідомчої співпраці, обміні ефективним досвідом, розробці нових, інноваційних підходів до соціально-виховної роботи з дітьми з урахуванням сучасних викликів та потреб громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціально-виховної роботи з дітьми розглядаються у працях багатьох українських і зарубіжних науковців, які підкреслюють важливість створення сприятливого середовища для розвитку, виховання та соціалізації дитини. Зокрема, О. Безрукова [4], І. Зверева, Н. Коляда, О. Кравченко, А. Капська, Г. Кучер, А. Лук'янова, Л.

Стрелкова досліджують теоретико-методичні засади виховного процесу в соціально-педагогічній сфері. Вони наголошують на необхідності міждисциплінарного підходу та активної участі громади у формуванні системи підтримки дітей. У роботах І. Зверєвої, Г. Лактіонової та О. Карпенко розкрито особливості діяльності соціального педагога й фахівця соціальної роботи в освітньому та позашкільному середовищі. Важливу увагу вони приділяють формуванню життєвих навичок у дітей, розвитку їхньої соціальної компетентності та запобіганню соціальній дезадаптації. Дослідники наголошують, що успішна соціально-виховна робота передбачає інтеграцію зусиль школи, родини, соціальних служб, громадських об'єднань і органів місцевого самоврядування. Окремі аспекти практичної реалізації виховної роботи з дітьми в умовах громади розглядаються в дослідженнях, присвячених децентралізації освіти, розвитку молодіжної політики, впровадженню інклюзії, патріотичного виховання, оздоровлення та дозвілля дітей. У контексті сучасних викликів (воєнний стан, внутрішнє переміщення, економічна нестабільність) акценти зміщуються на підтримку ментального здоров'я, соціальну адаптацію та розширення можливостей громади в забезпеченні комплексного підходу до розвитку дитини. Проте, попри наявність значної кількості напрацювань, питання реалізації ефективної, стійкої, ресурсно підкріпленої моделі соціально-виховної роботи в громадах потребує подальшого дослідження, зокрема на прикладі практичного досвіду українських територіальних громад.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У процесі розвитку соціально-виховної роботи в громадах уже напрацьовано чимало цінного досвіду. Проте є низка важливих питань, які залишаються відкритими й потребують подальшої уваги. Одне з таких – пошук ефективних форм організації виховного середовища в умовах воєнного стану, децентралізації та економічної нестабільності. Важливо враховувати, як адаптувати теоретичні підходи до реальних умов життя громади. Недостатньо вивченими залишаються практичні

аспекти виховної роботи в малих громадах, які мають обмежені ресурси, але водночас – велику мотивацію для створення безпечного й підтримувального середовища для дітей. Потребують глибокого опрацювання також питання інклюзивності, зокрема щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, внутрішньо переміщеними особами, а також тими, хто потребує підвищеної уваги та соціального захисту. Крім того, актуальною залишається проблема розробки простих і доступних механізмів оцінки результативності соціально-виховної діяльності, які б дозволили громадам краще розуміти, які підходи працюють найкраще. Усе це створює передумови для подальших досліджень, запровадження нових ідей, обміну досвідом між громадами та вдосконалення практики соціально-виховної роботи – з орієнтацією на потреби дітей і можливості місцевих спільнот.

Формулювання цілей статті (визначення завдання). Метою статті є дослідження особливостей соціально-виховної роботи з дітьми в територіальних громадах та визначення ефективних напрямів її організації в сучасних умовах. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

1. проаналізувати теоретичні підходи до соціально-виховної роботи з дітьми в громаді;
2. розглянути практичний досвід організації соціально-виховної діяльності на прикладі міста Умань;
3. визначити роль ключових суб'єктів виховного процесу в громаді;
4. виявити основні проблеми та виклики, що стоять перед громадами у реалізації соціально-виховної роботи; запропонувати шляхи вдосконалення соціально-виховної роботи з урахуванням сучасних соціальних умов.

Соціально-виховна робота з дітьми в територіальних громадах є одним із ключових напрямів, що забезпечує гармонійний розвиток особистості та підтримує її соціалізацію. У сучасних умовах воєнного стану, децентралізації

влади та соціально-економічної нестабільності громади активно беруть на себе відповідальність за створення безпечного і сприятливого середовища для дітей.

Важливим прикладом такої діяльності є Центр дозвілля та відпочинку для дітей «Барвограй» у місті Умань. Центр реалізує комплексну програму, що включає культурно-дозвіллеві, спортивні та соціальні заходи. Через тематичні зміни, майстер-класи, конкурси, спортивні турніри та інші активності центр сприяє розвитку творчих здібностей дітей, формуванню патріотичної свідомості, вихованню поваги до праці та популяризації здорового способу життя. Особлива увага приділяється дітям із соціально вразливих категорій – внутрішньо переміщеним особам, дітям з інвалідністю, малозабезпеченим і багатодітним сім'ям. Діяльність Центру «Барвограй» є прикладом успішного соціального партнерства між місцевою владою, навчальними закладами та громадськими організаціями. Співпраця з Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини забезпечує залучення студентів до практичної роботи, що сприяє розвитку їх професійних компетенцій і надає підтримку дітям громади.

Забезпечення доступу до якісного оздоровлення і відпочинку створює умови для всебічного розвитку дітей, зміцнює їх фізичне та психічне здоров'я, а також сприяє соціалізації і формуванню позитивних життєвих цінностей. Особливо важливо, щоб ці послуги були доступні дітям із соціально вразливих категорій, які потребують підвищеної уваги та підтримки. Для успішної реалізації таких заходів необхідна скоординована робота органів місцевого самоврядування, освітніх і соціальних установ, громадських організацій та волонтерських рухів, що разом створюють безпечне, підтримуюче і сприятливе середовище для розвитку молодого покоління. Організація та проведення заходів з оздоровлення та відпочинку дітей у місті Умані є одним із пріоритетних напрямів реалізації державної соціальної політики. Це питання тісно пов'язане з темою збереження ментального здоров'я української нації, що набуває особливої актуальності в умовах сьогодення. Одне з головних завдань Уманської міської

програми оздоровлення та відпочинку дітей і учнівської молоді – створення ефективних механізмів забезпечення якісного оздоровлення, змістовного відпочинку та цікавого дозвілля якомога більшої кількості дітей. Особлива увага при цьому приділяється дітям, які потребують соціальної підтримки та захисту. За ініціативи управління праці та соціального захисту населення було проведено ґрунтовне дослідження потреб родин із дітьми щодо організації літнього відпочинку. Було проаналізовано наявні ресурси громади, проведено опитування серед батьків та дітей з метою вивчення рівня задоволеності та пошуку шляхів покращення дозвілля. Важливим результатом цієї роботи стало започаткування ще у 2015 році, у співпраці з Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини, унікального на державному рівні проєкту: проходження студентами навчальної практики на базі Центру дозвілля та відпочинку для дітей «Барвограй».

Цей проєкт поєднує освітній процес, соціальне партнерство та практичну допомогу дітям, створюючи нові можливості для обох сторін – як для студентської молоді, так і для дітей громади.

Основні завдання Центру дозвілля та відпочинку для дітей «Барвограй»:

- Організація культурного та змістовного дозвілля, що сприяє розвитку творчих здібностей, комунікативних навичок та емоційного комфорту дітей;
- Проведення тематичних змін, наповнених пізнавальним, патріотичним, екологічним та розвивальним змістом, які формують у дітей активну громадянську позицію;
- Виховання шанобливого ставлення до історії, культурної спадщини та природи рідного краю, формування національної свідомості та любові до України;
- Пропагування здорового способу життя та залучення до занять фізичною культурою і спортом, як основи гармонійного розвитку особистості;

- Формування поваги до праці, розвиток трудових навичок, відповідальності та самостійності в повсякденній діяльності;

- Сприяння покращенню ментального здоров'я дітей через створення безпечного, доброзичливого середовища, психологічну підтримку та розвиток емоційного інтелекту.

Напрямки діяльності Центру дозвілля та відпочинку для дітей Барвограй»

Центр «Барвограй» реалізує свою місію через комплексну та багатогранну діяльність, що охоплює кілька ключових напрямків:

- Спортивно-масовий напрямок Спрямований на формування у дітей навичок здорового способу життя, розвиток фізичних здібностей, витривалості та командного духу. Проводяться спортивні змагання, естафети, ранкова зарядка, рухливі ігри та тематичні турніри.

- Культурно-дозвілєва діяльність Передбачає організацію творчих майстер-класів, конкурсів, фестивалів, театральних вистав, концертних програм і вечорів дозвілля, які сприяють самореалізації, естетичному розвитку та розкриттю таланту кожної дитини.

- Соціальний напрямок Спрямований на розвиток соціальної активності, формування навичок спілкування, дружби, взаємоповаги та толерантності. Особлива увага приділяється роботі з дітьми, які потребують додаткової підтримки: діти з багатодітних, малозабезпечених сімей, діти ВПО, діти з інвалідністю.

- Навчальний напрямок Включає елементи неформальної освіти: пізнавальні ігри, інтерактивні заняття, квести, вікторини та інтелектуальні конкурси, спрямовані на розвиток мислення, пізнавального інтересу та вміння працювати в команді.

Робота Центру дозвілля та відпочинку для дітей «Барвограй» має важливе соціальне значення та є надзвичайно доцільною для сучасних дітей і підлітків.

Вона спрямована на розв'язання низки актуальних проблем, з якими стикається молодь у період літніх канікул.

Зокрема, діяльність Центру сприяє:

- Формуванню культури спілкування, зміцненню сімейних зв'язків, створенню умов для особистісного зростання, самореалізації та самовиховання дитини в атмосфері підтримки та взаєморозуміння.

- Профілактиці девіантної поведінки, зокрема таких негативних явищ, як вживання алкоголю, наркотиків, тютюнопаління, проявів агресії чи залучення до небезпечного середовища. Адже однією з головних причин їх виникнення є бездоглядність та незайнятість дітей у вільний час, особливо під час канікул.

- Запобіганню надмірній залежності від гаджетів і безконтрольного перебування дітей в онлайн-просторі. Літні канікули – це період, коли багато батьків працюють і не мають можливості повноцінно організувати дозвілля своїх дітей. Відтак, Центр «Барвограй» створює альтернативу – безпечне, цікаве, насичене подіями середовище, яке позитивно впливає на психологічний стан дітей та підлітків.

Таким чином, Центр «Барвограй» відіграє важливу роль у формуванні здорового, соціально активного молодого покоління, яке здатне протистояти викликам сучасного середовища. Його діяльність спрямована не лише на тимчасове зайняття дитини у період канікул, а й на створення стабільного виховного простору, де кожна дитина відчуває себе потрібною, почутою та цінною.

Особливо важливо, що Центр:

- Сприяє емоційному розвантаженню дітей, знижує рівень тривожності та стресу, що виникають внаслідок соціальних змін, війни або інших травматичних подій;

- Формує у дітей почуття відповідальності, співпереживання та взаємодопомоги, що є фундаментом громадянського виховання та розвитку соціальної зрілості;

- Виховує позитивну мотивацію до навчання, творчості, спорту і громадської активності, залучаючи дітей до участі в спільних проєктах, конкурсах, благодійних ініціативах;

- Стає платформою для виявлення та розвитку талантів, де кожна дитина може проявити себе, розкрити свої здібності та отримати визнання.

Завдяки комплексному підходу, дружній атмосфері та професійній роботі педагогів і волонтерів, Центр «Барвограй» виконує не лише освітньо-виховну, а й глибоко соціальну функцію, посилюючи зв'язок між дитиною, родиною та громадою [15].

Одним із важливих способів подолання дитячої залежності від гаджетів та інших деструктивних впливів є формування здорового способу життя та активної життєдіяльності. Регулярна фізична активність, заняття спортом, участь у творчих гуртках і командних іграх не лише зміцнюють фізичне здоров'я дитини, а й позитивно впливають на її психологічний стан.

Такі види активності допомагають зменшити рівень емоційної напруги, покращують настрій, сприяють здоровому сну та відновленню енергії. Водночас вони формують ключові життєві навички: самодисципліну, силу волі, вміння працювати в колективі, долати труднощі та досягати цілей – усе це необхідно для успішного подолання будь-яких залежностей [8].

Для досягнення позитивної динаміки в соціальній адаптації дітей важливим є не лише зміст дозвілля, а й середовище, в якому воно реалізується. Одним із найефективніших підходів є створення підтримуючого, безпечного та дружнього простору, в якому дитина відчуває довіру, прийняття та турботу.

Таке середовище дає дитині змогу самовиражатися, розвивати емоційний інтелект, здобувати соціальний досвід та вчитися будувати конструктивні

стосунки з однолітками й дорослими. Почуття безпеки та підтримки є фундаментом для формування внутрішньої стабільності, впевненості у собі та мотивації до розвитку, що є надзвичайно важливим у сучасних реаліях.

З метою упорядкування діяльності закладу було розроблено Положення про Центр дозвілля та відпочинку дітей «Барвограй», а також затверджено графік його роботи. Ці документи визначають основні принципи, завдання, напрями діяльності Центру, а також організаційні аспекти його функціонування.

Щорічно, перед початком літнього сезону, графік роботи Центру «Барвограй» оновлюється та доводиться до відома громади. З метою інформування мешканців міста, його розміщують:

- на дошках оголошень у мікрорайонах міста;
- на офіційних сторінках у соціальних мережах;
- на сайті управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради.

Такий підхід забезпечує доступність інформації для батьків та дітей, сприяє підвищенню рівня обізнаності громадськості та залученню максимальної кількості дітей до активного, безпечного й змістовного літнього відпочинку.

З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну та у зв'язку з регулярними оголошеннями сигналу «повітряна тривога», організація діяльності Центру «Барвограй» була адаптована до нових реалій із урахуванням безпекових викликів.

Пріоритетним завданням стало забезпечення безпечних умов для дітей під час проведення дозвілля. З цією метою для роботи Центру обираються відкриті локації, які розташовані в безпосередній близькості до захисних укриттів – сквери, парки, спортивні та ігрові майданчики на території громади [15].

До організації заходів активно долучаються студенти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, які навчаються за спеціальностями «соціальна педагогіка» та «практична психологія». Під час

проходження навчальної практики студенти не лише здобувають цінний професійний досвід, а й роблять вагомий внесок у соціально-виховну роботу громади.

Робота Центру влітку організовується у три табірні зміни, які тривають по 3 години на день, 5 днів на тиждень. Студенти-практиканти приходять на визначені локації згідно з графіком роботи Центру «Барвограй», знайомляться з дітьми та їх батьками, організовують активне, змістовне й безпечне дозвілля [10].

Такий формат не лише дозволяє забезпечити дітям цікаве й корисне літо, а й сприяє психологічній стабілізації, розвитку соціальних навичок і підтримці емоційного стану в умовах воєнного часу.

Важливою законодавчою основою для організації соціально-виховної роботи з дітьми в громаді є Національна програма «Діти України», затверджена Указом Президента України від 18 січня 1996 року № 63/96. Ця програма має стратегічне значення і спрямована на забезпечення реалізації прав кожної дитини на життя, охорону здоров'я, всебічний розвиток, соціальний захист і повноцінне дитинство.

Основними завданнями Програми є:

- створення сприятливих умов для фізичного, психічного, духовного і соціального розвитку дітей;
- формування здорового способу життя;
- збереження і зміцнення здоров'я дітей та підлітків;
- підтримка дітей, які потребують особливої уваги з боку держави (дітей-сиріт, дітей з інвалідністю, дітей з неблагополучних сімей);
- профілактика бездоглядності, правопорушень та залежностей серед неповнолітніх.

У контексті реалізації цієї Програми особливого значення набувають місцеві ініціативи, спрямовані на організацію безпечного та змістовного дозвілля дітей. Одним із таких прикладів є діяльність Центру дозвілля та відпочинку дітей

«Барвограй» в Уманській міській територіальній громаді. Робота Центру відповідає основним засадам Програми «Діти України», сприяючи формуванню здорового способу життя, розвитку соціальних навичок, психологічній підтримці та соціальній адаптації дітей.

Таким чином, практичне втілення положень Програми на місцевому рівні сприяє створенню сприятливого соціального середовища, в якому кожна дитина має можливість рости, навчатися, розвиватися і відчувати себе захищеною [12].

У Центрі дозвілля та відпочинку дітей «Барвограй» для дітей створено справді чарівний простір, де кожен день сповнений пригод, творчості, знань та радості. Програма відпочинку розроблена таким чином, щоб гармонійно поєднувати фізичну активність, інтелектуальний розвиток, креативність, соціальну взаємодію та емоційну підтримку. Діти мають змогу не лише цікаво проводити час, а й розкривати свої таланти, розвивати уяву, вчитися працювати в команді та відчувати підтримку дорослих і однолітків.

Фізична активність та спорт:

- активні ігри на свіжому повітрі;
- спортивні змагання, естафети, рухливі командні ігри (м'яч, скакалки, «Квач», «Струмочок», «Поїзд», «Твістер»);
- ігри-атракціони: «Влучання в ціль», «На трьох ногах», «Підніми м'яч», «Обертання обручів», «Бокс», «Зріж приз» тощо.

Творчість і майстерність:

- захопливі майстер-класи з виготовлення виробів з паперу, тканини, природних матеріалів, пластиліну, вишивки;
- малювання, аплікація, створення сувенірів;
- арт-терапевтичні заняття, що допомагають розкрити емоції та знизити рівень стресу.

Ігрова взаємодія та соціальний розвиток:

- командні вікторини, квести, ігри-загадки;

- рухливі, сюжетно-рольові, інтелектуальні ігри;
- ігри-жарти, ігри-фокуси, що викликають сміх і здивування;
- театральні постановки, імпровізації, співочі та танцювальні виступи.

Розвиток мислення, уяви та пам'яті:

- літературні ігри: «Знавці літератури», «Пошуки синонімів», «Відгадай автора»;
- математичні завдання-ігри: «Сума трьох чисел», «Веселе множення», «Арифметична хвилинка»;
- словесні ігри: кросворди, шаради, омоніми, «Чайнворди», мовні асоціації;
- ігри на розвиток логіки, уважності та пам'яті: головоломки, ребуси, загадки.

Пізнавальні ігри та освітні напрямки:

- географічні ігри: «Географічна мозаїка», «Вісім столиць», «Географія України»;
- ігри юних натуралістів: «Звір, птиця, небилиця», «Знайди відповідь»;
- настільні розвивальні ігри: «Діти проти зомбі», «Медова пригода», «Лісовий затишок».

Культурно-просвітницькі заходи:

- походи до кінотеатрів, музеїв, планетарію;
- екскурсії містом та околицями, участь у зеленому туризмі;
- інтерактивні квести з пізнавальними завданнями.

Кожен день у Центрі «Барвограй» стає новою пригодою – це простір, де дитина відчуває себе значущою, почутою, активною та щасливою. Така програма сприяє збереженню ментального здоров'я, зміцненню самооцінки та розвитку соціальних навичок, що є вкрай важливими у сучасному світі.

В умовах воєнного стану та частих сигналів «повітряна тривога» особлива увага в роботі Центру «Барвограй» приділяється не лише змістовному дозвіллю, а й забезпеченню базової безпеки дітей та їхньому емоційному благополуччю.

Поведінка під час повітряної тривоги. Кожна дитина ознайомена з правилами евакуації та алгоритмом дій під час оголошення повітряної тривоги. Організатори дозвілля ретельно підбирають локації, які розташовані поблизу облаштованих укриттів.

У сучасних умовах діти особливо потребують емоційної стабільності, підтримки й відновлення внутрішньої рівноваги. Саме тому у Центрі впроваджено психо-емоційні тренінги, які проводять студенти-практиканти – майбутні психологи та соціальні працівники. Заняття спрямовані на:

- зниження тривожності;
- подолання страхів;
- розвиток емоційного інтелекту;
- формування вміння розпізнавати й висловлювати емоції;
- розвиток навичок саморегуляції через дихальні вправи, арт-терапію, казкотерапію, вправи на релаксацію та позитивне мислення.

Особливо популярними є арт-терапевтичні методи – малювання емоцій, створення «дерева мрій», «мішечків спокою», робота з кольором, піском, глиною тощо. Такі підходи сприяють внутрішньому розслабленню дитини, покращують настрій і створюють відчуття захищеності. Ці заходи не лише навчають дітей елементарним правилам виживання, а й формують психологічну стійкість, відчуття відповідальності за себе та інших, що є надзвичайно важливими в умовах тривалої нестабільності [9].

Вагому роль у сталому функціонуванні Центру дозвілля та відпочинку для дітей «Барвограй» відіграє Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, яке щороку забезпечує Центр необхідним інвентарем, матеріалами для творчості, ігровими наборами та іншим ресурсом, необхідним для організації змістовного дозвілля.

Завдяки послідовній організаційній підтримці з боку громади, за період з 2015 по 2025 роки до участі в табірних змінах Центру було залучено понад 8000

дітей. Це свідчить про масштабність і ефективність програми, що не лише забезпечує дітям активне та безпечне дозвілля, а й сприяє їхній соціалізації, формуванню навичок співпраці, емоційного самовираження та позитивного світогляду [10].

З метою розширення можливостей для активного та змістовного відпочинку дітей не лише влітку, а й протягом усього року, з 2019 року при Центрі дозвілля та відпочинку «Барвограй» розпочав свою роботу клуб «Дитячий». Його діяльність спрямована на організацію дозвілля для дітей пільгових категорій у період шкільних канікул, зокрема в осінньо-зимовий і весняний періоди [2].

Заняття в клубі проводяться щотижня та включають:

- творчі майстер-класи (вироби з паперу, малювання, аплікація, декорування);
- тематичні заходи до державних, релігійних та народних свят;
- ігрові та просвітницькі програми;
- інтерактивні заняття на розвиток емоційного інтелекту, толерантності та командної взаємодії.

Від 2022 року до роботи клубу активно долучився соціальний хаб «Авдіївка. Вільні люди. Так було. Так буде». Це партнерство дало змогу значно розширити охоплення дітей, зокрема:

- залучити до діяльності клубу дітей з числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО);
- сприяти інтеграції ВПО у громаду;
- створити безпечний, підтримувальний простір для емоційної адаптації дітей в новому середовищі [1].

Завдяки взаємодії між Центром «Барвограй», місцевими ініціативами та партнерськими організаціями, клуб «Дитячий» поступово перетворюється на

стійкий елемент соціально-виховної інфраструктури громади, який відповідає сучасним потребам дітей та сімей у складних соціальних умовах [16].

Висновки. Соціально-виховна робота з дітьми в територіальних громадах є важливою складовою формування гармонійно розвиненої, соціально відповідальної та творчої особистості. В умовах сучасних викликів, таких як воєнний стан, децентралізація та соціально-економічна нестабільність, територіальні громади активно розвивають систему заходів, спрямованих на створення безпечного і підтримуючого середовища для дітей. Діяльність Центру дозвілля та відпочинку «Барвограй» у місті Умань демонструє ефективність комплексного підходу, який поєднує культурно-дозвіллеві, спортивні та соціальні напрямки роботи з дітьми. Така практика сприяє не лише оздоровленню та розвитку фізичних здібностей, а й формуванню патріотичної свідомості, розвитку творчих навичок, соціальних компетенцій і підтримці дітей із вразливих категорій. Успішне соціальне партнерство між місцевою владою, навчальними закладами та громадськими організаціями є ключем до ефективної реалізації соціально-виховної роботи в громаді. Забезпечення доступу до якісного оздоровлення та дозвілля для всіх категорій дітей – важлива умова їх повноцінного розвитку та соціалізації.

Отже, подальший розвиток і вдосконалення соціально-виховної роботи потребує системного підходу, координації дій різних інституцій та активної участі громади. Це дозволить забезпечити всебічну підтримку підростаючого покоління і сприятиме формуванню здорового, соціально відповідального суспільства.

Список використаних джерел

1. Авдіївка. Вільні люди. Так було. Так буде. Сайт Уманської міської ради <https://uman-rada.gov.ua/index.php/novyny/item/21331-avdiivka-vilni-liudy-tak-bulo-tak-bude> (дата запиту: 01.05.2025).

2. Барвограй Сайт факультету соціальної та психологічної освіти. URL: <https://fspou.edu.ua/116843-2/> (дата запиту: 23.05.2025).
3. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «соціальна педагогіка». К., 2008. 200 с.
4. Безрукова О. О. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / О. О. Безрукова. – Харків : Основа, 2019. – 272 с.
5. Горішна Н. М. Професійна компетентність соціального працівника як складова його фахової підготовки. Науковий вісник Ужгородського університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2009. № 16–17. С. 114–117.
6. Діяльність соціального педагога у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Соціальна педагогіка : підручник для студ. ВНЗ; за ред. А. Й. Капської. Київ, 2009. С. 145–158.
7. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (від 8.09.2019 №1507). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
8. Заїкін А.В. Основні аспекти виховання здорового способу життя підлітків в умовах дитячо-юнацької спортивної школи. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. № 8. 2017. С. 102–104.
9. Калька Н., Ковальчук З. *Практикум з арт-терапії: навчально-методичний посібник*. Ч. 1. – Львів: ДУВС, 2020. – 232 с.
10. Літо з Барвограєм Сайт факультету соціальної та психологічної освіти URL: <https://fspou.edu.ua/%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE-%D0%B7-%D0%B1%D0%B0%D1%80%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%BC-2/?lang=en> (дата запиту: 13.06.2025).
11. Лях Т., Лехолетова М., Петрович В., Спіріна Т. Соціально-педагогічна робота з батьками для підтримки дітей у воєнний період // *Humanitas*. – 2022. – № 2. – С. 45–58.

12. Національна програма «Діти України», затверджена Указом Президента України від 18 січня 1996 року № 63/96 ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ – ПЕРШОЧЕРГОВЕ ЗАВДАННЯ БАТЬКІВ Молодь і ринок №6–7 (185–186), 2020

13. Підготовка майбутніх фахівців соціальної роботи до професійної діяльності : монографія / Д. С. Мазоха, Н. А. Перхайло, О. С. Пюра; наук. ред. Д. С. Мазоха. Міленіум, 2018. 294 с.

14. Смеречак Л. І. Арт-терапія в роботі фахівців соціальної сфери. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». 2020. Вип. 1. С. 218–223.

15. Центр дозвілля та відпочинку для дітей шкільного віку «Барвограй» Сайт факультету соціальної та психологічної освіти. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80-%D0%B4%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D1%96%D0%BB%D0%BB%D1%8F-%D1%82%D0%B0-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%83-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5/> (дата запиту: 17.06.2025).

16. Центр дозвілля та відпочинку для дітей шкільного віку «Барвограй» Сайт факультету соціальної та психологічної освіти. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80-%D0%B4%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D1%96%D0%BB%D0%BB%D1%8F-%D1%82%D0%B0-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%83-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5-3/?lang=en> (дата запиту: 12.06.2025).